МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ,
Комунальний заклад вищої освіти «Академія культури і мистецтв»
Закарпатської обласної ради

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Transcarpathian Hungarian Institute. Ferenc Rakoczi II,
Municipal Institution of Higher Education «Academy of Culture
and Arts» of the Zakarpattia Regional Council

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ACADEMIC NOTES

Серія:
Педагогічні науки

Series:
Pedagogical Sciences

Випуск 7 (2024)
Edition 7 (2024)

Ужгород – 2024
Uzhhorod – 2024

УДК 08(477.87):37
Н 34

ISSN 2786-6912 (Print)
ISSN 2786-6904 (Online)
DOI: 10.59694

Друкується за рішенням вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II (протокол № 9 від 23.04.2024 року)
Друкується за рішенням вченої ради Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради (протокол № 9 від 26.04.2024 року)

Н 34 **Наукові записки.** Серія: Педагогічні науки. Випуск 7 / Ред. кол.: В.Ф. Черкасов, О.А. Біда, Н.І. Шетеля та ін. Ужгород-Кропивницький : Видавництво «Код». 2024. 162 с.

ISBN 978-617-653-090-9

Збірник призначений для використання науковцями, викладачами, аспірантами, студентами. У виданні Наукові записки. Серія: Педагогічні науки висвітлено результати досліджень із широкого кола проблем. Збірник орієнтований на розкриття сучасних тенденцій вивчення історії освіти, мистецтвознавства, педагогіки та психології. Основна мета видання – надати можливість, насамперед, молодим вченим опублікувати результати наукових досліджень у педагогічній галузі.

УДК 08(477.87):37

Рецензенти: Олексюк О.М., доктор педагогічних наук, професор (м. Київ).
Зорочкіна Т.С., доктор педагогічних наук, професор (м. Черкаси).

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» (галузь знань: Освіта/Педагогіка), згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 491 від 27.04.2023.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах Index Copernicus, Google Scholar, WorldCat, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, публікаціям присвоюється ідентифікатор цифрового об'єкта DOI

Редколегія:

Науковий редактор:

Черкасов В.Ф. – доктор педагогічних наук, професор Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Заступник наукового редактора:

Біда О.А. – доктор педагогічних наук, професор Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

Відповідальний секретар:

Агій Я.Ю. – кандидат економічних наук, доцент Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Редакційна колегія:

Анточ Д.І. – кандидат психологічних наук, доцент, Тираспільський державний університет, Кишинів, Республіка Молдова

Гундаренко О.В. – кандидат філологічних наук, старший викладач Жилінського університету, Словаччина

Клім-Клімашевська А. – доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Сєдльцах, Республіка Польща

Кучай Т.П. – доктор педагогічних наук, професор Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

Кучай О.В. – доктор педагогічних наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України

Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор Київської муніципальної академії музики ім. Р.М. Глієра

Смирнова Т.А. – доктор педагогічних наук, професор Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Марусинець М.М. – доктор педагогічних наук, професор, директор департаменту освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської обласної державної адміністрації

Мозгальова Н.Г. – доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Хусаїнова Г.А. – кандидат педагогічних наук, професор Казахського національного університету мистецтв м. Нур-Султан

Чистякова Л.О. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Чичук А.П. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології, Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

Шайгозова Ж.Н. – кандидат педагогічних наук, доцент Казахського національного педагогічного університету імені Абая

Шандрук С.І. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Шетеля Н.І. – доктор педагогічних наук, доцент Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Щолокова О.П. – доктор педагогічних наук, професор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Статті подано в авторській редакції

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, 2024
© Комунальний заклад вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, 2024
© Видавництво «Код», 2024

ISBN 978-617-653-090-9

ЗМІСТ

БІДА Олена Анатоліївна, ОРОС Ільдіко Імріївна, ЧИЧУК Антоніна Петрівна
ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ВИЩОЇ ШКОЛИ 8-12

БРАСЛАВСЬКА Оксана Володимирівна, СОВГІРА Світлана Василівна
ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ 13-17

ВАСЮТІНА Тетяна Миколаївна.
ОСВІТНІ МЕДІАРЕСУРСИ ТА ЦИФРОВІ ЗАСТОСУНКИ ЯК ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ. 18-24

КУЧАЙ Тетяна Петрівна, КУЧАЙ Олександр Володимирович, ГОНЧАРУК Оксана Миколаївна
РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ 24-28

ЛОБОВА Ольга Володимирівна, ВАН Ліньї
ХОРЕОГРАФІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ 28-33

МАКАРУК Ольга Любомирівна, ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна
ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ. 33-37

МАЛАШЕВСЬКА Ірина Анатоліївна, КОЖЕВНІКОВА Лариса Василівна, МАРТИНЮК Анатолій Кирилович
ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ 38-42

ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна
ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СОЛІДАРНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ 42-46

ПРІМА Раїса Миколаївна
ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ПОТРЕБ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА 47-50

РОМАНОВСЬКИЙ Олександр Георгійович, ПОНОМАРЕНКО Павло Миколайович
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ 50-56

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна
ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 56-62

СИЛАДІЙ Іван Михайлович, МАРИНЕЦЬ Надія Василівна, ШОВШ Катерина Степанівна
ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ 62-67

ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович
ЗМІСТ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ 68-72

АГІЙ Ярослав Юрійович, ХАЛАК Олег Васильович
ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА 72-77

БОРОЗЕНЕЦЬ Наталія Сергіївна
РОЛЬ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ. 77-81

ДОМІНЕК Далма Лілла, ЦИКМАН Балаж, БУЙДОШОНЕ ДАНІ Ержебет, БАРНУЦ Нора
СВІТ ЦИФРОВОГО ПОТОКУ, ПЕРШІ РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ 81-89

ДУБІНКА Микола Михайлович
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗМІСТУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В 30–90-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ
В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ 90-94

КОЗІЙ Ольга Борисівна
ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО РОЗРОБКИ СИСТЕМИ ВПРАВ ДЛЯ РОБОТИ З ТЕКСТАМИ
В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ» НА НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ 95-98

КОСАКОВСЬКА Леся Петрівна
ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ПОТРЕБ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ
ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА 98-102

КРУЛЬКО Лариса Володимирівна
АКТУАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ
КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ 102-106

ПРОЦЬКО Євгенія Сергіївна
МЕДІА СЕРЕДОВИЩЕ ЯК СУЧАСНИЙ ПРОСТІР ДЛЯ НАВЧАННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ 106-111

РАЦ Адальберт Йосипович, ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна, СИРОЄЖКО Ольга Василівна.
ПІРИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 112-116

ТКАЧЕНКО Олена Миколаївна, КАРПЕНКО Антоніна Петрівна,
ЗАХАРЧЕНКО Алла Василівна
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК
В УЧНІВ ЗЗСО. 116-120

ШИНКАРУК Олександра Василівна
РЕАЛІЗАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ
КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 120-124

ГОЛІУСОВА Лариса Іванівна
ІНТЕГРОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ОРКЕСТРОВОГО КОЛЕКТИВУ 125-129

ІВАННІКОВА Ольга Миколаївна
АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 129-134

ПРОВАЛЬНА Неоніла Олегівна
РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА. 134-139

СЛОВІК Оксана Миколаївна
СУТНІСТЬ ІГРОВИХ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ. 139-144

УСОВА Ганна Анатоліївна, Вей Ліньтао
ІНДИВІДУАЛЬНО-ВІКОВІ ВЛАСТИВОСТІ СПІВАКІВ-ПОЧАТКІВЦІВ
ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНИХ НАВИЧОК 144-150

ЧЕГІЛЬ Аніко Миколаївна
ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ ТА СПОРТИВНІ ЗВИЧКИ СТУДЕНТІВ ЗУІ. 151-157

ЧЖАН Ч'єн
ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ПОТРЕБ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ 157-160

УДК: 378.147.091.33-027.22:[378.018.8:373.5.011.3-051:91]
DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.07.013

БРАСЛАВСЬКА Оксана Володимирівна –
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри географії, геодезії та землеустрою
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
ORCID iD: https://orcid.org/ 0000-0003-0852-686X
e-mail: oksana.braslavska@udpu.edu.ua

СОВГІРА Світлана Василівна –
доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри хімії та екології
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-8742-7773
e-mail: sovgirasvitlana@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

***БРАСЛАВСЬКА Оксана Володимирівна, СОВГІРА Світлана Василівна*. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ**

У статті розкрито особливості педагогічної практики в системі формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії. Визначено концептуальні засади організації педагогічної практики. Розкрито роль, мету, завдання педагогічної практики. Визначено її функції: адаптаційну, навчальну, розвивальну, виховну, діагностичну.

Ключові слова: *педагогічна практика, мета, завдання, функції, етапи, форми, методи, технології, формування, професійна компетентність, майбутній учитель географії.*

***BRASLAVSKA Oksana Volodymyrivna, SOVHIRA Svitlana Vasylivna*. PEDAGOGICAL PRACTICE IN THE PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION SYSTEM OF THE FUTURE GEOGRAPHY TEACHER**

The article reveals the peculiarities of pedagogical practice in the system of formation of professional competence of the future teacher of geography.

The conceptual principles of the organization of pedagogical practice are determined (the personally-oriented nature of student training; continuity, systematicity of practice, complication of its content and methods from course to course; the connection of practice with the study of theoretical disciplines, the unity of the scientific-theoretical validity of practice and the reality of educational activity in school, etc.).

The role, purpose, tasks of pedagogical practice are disclosed. Its functions are determined: adaptive, educational, developmental, diagnostic.

The content of the practice has been updated in the aspect of modern conceptual approaches: anthropological, competence and activity. The purpose of the improved practice and its tasks are determined. The main principles of pedagogic practice are revealed (self-development of the student's personality, multi-functionality of the student's activity, simultaneous performance of various professional functions during practice and mastering of professional roles: teacher, educator, group leader, activity organizer, consultant, etc.; integrity of the educational process based on dialogue technologies that stimulate unity teaching, learning, upbringing, self-education and research).

The functions of improved pedagogical practice are determined: adaptive, educational, developmental, diagnostic. Reasonably, the conditions of preparation, organization and conducting of pedagogical practice can be conditionally divided into psychological-pedagogical, organizational and didactic. Determinant of stages of student preparation for pedagogical practice: theoretical (orientational); theoretical-practical (stimulating) and effective-practical (divergent). The means of preparing future teachers of geography for pedagogical practice are disclosed, we distinguish professionally oriented (geography textbooks, maps, methodical guides on the subject, reference plans-summaries, tables, audiovisual aids, computer programs) and game (improvisation, imitation). Forms and methods of dialogue technologies for providing pedagogical practice are defined: professionally oriented courses and electives, excursions, expeditions, business games, individual and collective pedagogical projects, trainings and video trainings, role-playing games, etc.

Keywords*: pedagogical practice, purpose, tasks, functions, stages, forms, methods, technologies, formation, professional competence, future geography teacher.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасному світовому співтоваристві Україна постає як рівноправний учасник планетарного діалогу цивілізації, носій високої та самобутньої духовної культури. Освіта розглядається у цьому контексті як процес, що супроводжує людину протягом усього життя та забезпечує кожному реалізацію у професійній, особистій та соціокультурній сферах. У Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки акцент переноситься з вузькопрофесійного підходу до підготовки фахівців на формування у них професійної компетентності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. В даний час проблема особистості вчителя як суб'єкта педагогічної діяльності, компетентного та здатного до саморозвитку, досить широко схарактеризована у роботах вітчизняних дослідників. Розвитку професійно-педагогічної компетентно-

© Браславська О. В., Совгіра С. В., 2024

сті присвячено праці М. Адобовської [1], Л. Донченко [3], Л. Прокопів [7] та ін.

В аспекті дослідження інтерес представляють роботи професіографічного характеру − моделювання професійної діяльності вчителя та його особистих якостей (М. Воровка [2], В. Яворська [9] та ін.).

Водночас у психолого-педагогічній літературі поодиноко зустрічається характеристика проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії: відсутнє чітке визначення цього феномену; неоднозначно розглядається його структура, що ускладнює пошук системи адекватних способів формування та розвитку компетентності майбутнього вчителя-географа та дослідження ефективності варіативних програм його підготовки.

Педагогічна практика студентів, які навчаються за спеціальністю 014.07 Середня освіта (Географія), у контексті формування професійної компетентності комплексно не вивчалася. Наукова література має незначну кількість досліджень з цього питання (Л. Донченко [4], Г. Лисичарова [5], Л. Маковецька [6], Л. Прохорова [8] та ін.).

Мета статті – обґрунтування ролі педагогічної практики в системі формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пошук ефективних шляхів підготовки майбутнього вчителя − одне з найважливіших завдань сучасної педагогічної науки і практики. Значну роль у цьому покликана зіграти педагогічна практика, орієнтована на забезпечення високого рівня компетентності майбутнього вчителя [1, с. 63].

Концептуальними засадами організації педагогічної практики є:

– особистісно-орієнтований характер підготовки студента;

– безперервність, систематичність практики, ускладнення її змісту та методів від курсу до курсу;

– зв'язок практики з вивченням теоретичних дисциплін, єдність науково-теоретичної обґрунтованості практики та реальності освітньої діяльності в ЗЗСО;

– комплексний характер практики, що передбачає здійснення міжпредметних зв'язків психолого-педагогічних та фахових дисциплін, поєднання різних видів діяльності студентів у ЗЗСО;

– інтеграція ЗВО та закладів освіти, у яких проводяться всі види практики;

– творчий характер практики;

– диференціація та індивідуалізація змісту та організації педагогічної практики з урахуванням специфіки спеціальності, особливостей студентів, конкретних умов роботи університету та школи;

– інноваційний підхід;

– використання цифрових технологій в організації та управлінні педагогічною практикою.

Основна мета педагогічної практики – оволодіння студентами основними функціями педагогічної діяльності вчителя-предметника, формування професійних якостей особистості вчителя, підготовка до інноваційної діяльності [2, с. 59].

Виділяємо такі завдання педагогічної практики:

– поглибити та закріпити теоретичні знання студентів;

– удосконалювати психолого-педагогічні та фахові знання у процесі їх застосування для здійснення професійної діяльності;

– формувати та розвивати у майбутніх вчителів педагогічні вміння та навички: гностичні (пізнавальні та діагностичні), пов'язані з отриманням, обробкою та використанням інформації та діагностикою якості знань та умінь учнів, вивченням вікових та індивідуальних особливостей учнів, виявленням особливостей розвитку групи із здійсненням аналізу уроків та позакласних заходів в інших практикантів, самоаналізу педагогічної діяльності;

– проєктні, що забезпечують планування навчальної роботи (тематичне та поурочне), розробку конспектів уроків та позакласних заходів, відбір відповідно до особливостей учнів форм та методів навчання, освітніх технологій;

– організаторські, спрямовані на здійснення власної педагогічної діяльності та на управління активною діяльністю учнів, розвиток їхньої ініціативи та самостійності;

– комунікативні, пов'язані з вербальним та невербальним спілкуванням студента-практиканта з учнями (студентами, вчителями, методистами);

– прикладні, бажані для вчителя вміння в галузі мистецтва, спорту, дозвілля: малювати, грати на музичному інструменті, співати, складати вірші тощо; розвивати у студентів педагогічні здібності (експресивно-мовні, дидактичні, перцептивні тощо);

– розвивати педагогічну культуру (рівень інтелектуального розвитку, рівень і всебічність організації діяльності майбутнього педагога, рівень оволодіння основами педагогічної етики;

– рівень сформованості моральної та світоглядної зрілості, культуру спілкування, культуру мови, культуру зовнішнього вигляду;

– формувати творче мислення, індивідуальний стиль професійної діяльності, дослідницький підхід;

– розвивати потреби в педагогічній самоосвіті та постійному самовдосконаленні.

У контексті нашого дослідження особливий інтерес становлять праці, які визначають вплив педагогічної практики на формування професійної компетентності майбутніх учителів географії. Розглядаючи професійну компетентність як взаємозв'язок предметної та соціокультурної компетентностей, Л. Прокопів виділяє діагностичну, ак-

сіологічну, прогностичну, комунікативну, інтерактивну, фасилітаційну, аналітичну, рефлексивну, аксеологічну та методологічну (або дослідницьку) компетентності. Ці компетентності мають надпредметний характер і забезпечують ціннісні взаємини майбутнього вчителя із суб'єктами освітнього процесу, власної навчальної та професійно-орієнтованої діяльності, спрямованої на досягнення запланованого та особисто прийнятного результату [7, с. 85].

Для досягнення мети педагогічної практики щодо формування професійної компетентності майбутніх учителів географії визначено та реалізовано часткові цілі, що відповідають етапу проходження педагогічної практики:

II курс – формування у студентів базових педагогічних умінь (діагностичних, прогностичних, комунікативних, інтерактивних, аналітичних, рефлексивних, фасилітаційних) як основи становлення їхньої професійної компетентності;

III курс − продовження формування базових педагогічних умінь студентів як основи становлення їхньої професійної компетентності, ускладнення її змісту за рахунок включення аксіологічного, акмеологічного та дослідницького компонентів;

IV курс − становлення професійної компетентності майбутніх учителів географії.

У програмі навчальної та виробничої практики спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) здійснено спробу виявити роль педагогічної практики у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя з позицій функціонального підходу.

Адаптаційна функція виявляється в тому, що студенти звикають до ритму педагогічного процесу, до дітей, починають орієнтуватися в системі внутрішньошкільних відносин та зв'язків, реально уявляють труднощі та переваги педагогічної діяльності.

Навчальна функція практики полягає в тому, що вона доповнює та збагачує психолого-педагогічну, географічну та комп'ютерно-інформаційну компетентність студента, відбувається процес вироблення основних педагогічних умінь та навичок, формується професійна свідомість. Розвивається педагогічна рефлексія, що дозволяє моделювати та здійснювати власну діяльність на основі емоційно-ціннісного ставлення до професії «вчитель географії».

Розвивальна функція педагогічної практики реалізується у становленні як особистісної, так і праксіологічної компетентності самого студента, який навчається думати та діяти у практичних ситуаціях як учитель.

Виховуюча функція полягає в тому, що на практиці студент може реально навчитися любити і розуміти дітей, виробити терпіння, витримку, відповідальність і почуття обов'язку, розуміє потребу постійно займатися самоосвітою.

Діагностична функція педагогічної практики дозволяє визначити недоліки теоретичної підготовки, рівень сформованості методичної, комунікативної та особистісної компетентності майбутнього вчителя.

Незважаючи на позитивні результати педагогічної практики, її зміст потребує оновлення у аспекті сучасних концептуальних підходів. Педагогічна практика одна із головних умов формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії. Тому необхідно обґрунтувати стратегію оновлення педагогічної практики – метапринципи, розробити її модель.

Відповідно до поставленої мети вирішувалися два завдання:

Моделювання педагогічної практики як системи формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії.

Удосконалення змісту, організації та методики проведення педагогічної практики для студентів спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія).

При моделюванні педагогічної практики як системи в якості концептуальних основ обрано такі підходи: антропологічний, компетентнісний та діяльнісний.

З позицій антропологічного підходу стратегію сучасної педагогічної освіти складають розвиток та саморозвиток особистості вчителя, здатного не тільки обирати існуючі педагогічні та соціальні технології, а й виходити за межі нормативної діяльності, здійснювати інноваційні процеси, процеси творчості. Ця стратегія відображається в принциповій спрямованості змісту та форм освітнього процесу вищої освіти на пріоритет особистісно-орієнтованих освітніх технологій [9, с. 18].

У межах компетентнісного підходу здійснюється внесення особистісного сенсу до педагогічної практики. Цей підхід особистісне знання протиставляє безсуб'єктному, відчуженому, що транслюється у вигляді інформації. Особистісне знання, як і особистісне розуміння, є не тільки усвідомленням засвоєного матеріалу як деякої абстрактної «цінності», але також і його застосуванням в реальних життєвих ситуаціях.

Основою діяльнісного підходу є діалогізація освітнього процесу, що визначає суб'єкт-суб'єктну взаємодію студентів та викладачів, самоактуалізацію та самопрезентацію особистості майбутнього вчителя. Викладач не лише вчить, а насамперед стимулює студента до загального та професійного розвитку, створює умови для його самоосвіти. Відтак, праксіологічну (професійну) діяльність можна визначити як мета діяльність, оскільки зміст свідомості майбутнього вчителя не привноситься ззовні, а набувається у процесі педагогічної практики.

Мета оновленого змісту педагогічної практики − створення умов формування особистості

компетентного вчителя географії. Мета детермінує основні принципи педпрактики:

– принцип саморозвитку особистості студента;

– принцип поліфункціональності діяльності студента, одночасне виконання в ході практики різних професійних функцій та оволодіння професійними ролями: вчителя, вихователя, керівника гуртка, організатора діяльності, консультанта тощо;

– принцип цілісності освітнього процесу на основі діалогових технологій, що стимулюють єдність викладання, учіння, виховання, самоосвіти та дослідження.

Функції вдосконаленої педагогічної практики: адаптаційна, навчальна, виховуюча, розвивальна, діагностична.

Основний зміст педагогічної практики майбутніх учителів географії реалізується у низці напрямів: у діяльності вчителя географії, класного керівника, організатора предметного гуртка, творчого навчання дітей; в участі у дослідницькій та методичній роботі; у роботі з батьками, громадськістю [6, с. 21].

Зміст практики детермінується інваріантним та варіативним компонентом. Перший компонент відображає базовий рівень компетентності та характерний для практичної підготовки студентів будь-якої спеціальності. Варіативний компонент конкретизує базовий рівень компетентності майбутнього вчителя географії (аксіологічний, гносеологічний, праксіологічний та професійно-особистісний).

Реалізації процесу підготовки майбутніх учителів географії під час педагогічної практики сприяє технологія її проведення як впорядкована сукупність дій, операцій та процедур, що здійснюються під впливом певних організаторських та дидактичних умов, що інструментально забезпечують досягнення прогнозованого результату, гарантують належний рівень ефективності та якості підготовки студентів.

Умови підготовки, організації та проведення педагогічної практики можна умовно поділити на психолого-педагогічні, організаційні та дидактичні.

До психолого-педагогічних умов належать: орієнтація освітнього процесу на становлення та розвиток у майбутніх учителів географії професійної компетентності; безперервність професійної підготовки студентів до педагогічної практики; встановлення суб'єкт-суб'єктних взаємин між студентами та викладачами.

До групи організаційних умов входять: створення спільних методичних рекомендацій з педагогічної практики представниками базових шкіл; організація педагогічної практики з урахуванням ЗЗСО, котрі займаються інноваційними технологіями; узагальнення та презентації передового досвіду базових шкіл; організація науково-дослідної роботи студентів у період педпрактики з актуальної методичної тематики закладів загальної середньої освіти; аналіз та коригування варіативного компонента програми педагогічної практики.

Дидактичні умови становлять − оновлення навчально-методичного забезпечення педагогічної практики; створення у ресурсному центрі мережевої інформаційно-методичної бази педагогічної практики; розробку діагностичних матеріалів для моніторингу професійної компетентності майбутніх учителів географії за підсумками педпрактики; діалогізацію освітнього процесу у ЗВО; підготовку студентів до педагогічної практики у проєктному режимі – через свободу вибору діяльності.

Етапи стратегічної технології підготовки студентів до педагогічної практики: теоретичний (орієнтаційний); теоретико-практичний (стимулюючий) та дієво-практичний (дивергентний).

Студент із самого початку спрямовується в діяльнісному напрямі, оскільки навчальні предмети подані у вигляді предметів діяльності (навчальної, квазіпрофесійної, навчально-професійної). Це дозволяє включити весь потенціал активності студента – від рівня сприйняття до рівня соціальної активності.

Серед засобів підготовки майбутніх учителів географії до педагогічної практики виділяємо професійно-орієнтовані (підручники географії, карти, методичні посібники з предмета, опорні плани-конспекти, таблиці, аудіовізуальні засоби, комп'ютерні програми) та ігрові (імпровізація, імітація).

Означеним засобам адекватні форми та методи діалогових технологій: професійно-орієнтовані курси та факультативи, екскурсії, експедиції, ділові ігри, індивідуальні та колективні педагогічні проєкти, тренінги та відео тренінги, рольові ігри тощо [5, с. 32].

В результаті у студента формується індивідуальна картина світу, підвищується пізнавальний інтерес, що сприяє зростанню рівня знань, процес навчання географії стає ефективнішим, спонукає отримані знання використовувати у майбутній професійній діяльності.

Порушені у дослідженні питання не вичерпують проблеми професійної підготовки майбутніх учителів географії та формування у них професійної компетентності. Результати роботи свідчать, що подальша розробка має йти шляхом теоретичного і методологічного дослідження означеної проблеми.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Адобовська М. В., Тригуб В. І. Роль педагогічної практики у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя географії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки».* 2019. № 2. С. 57–71.

2. Воровка М. І., Проценко А. А. Педагогічна практика як засіб формування професійної майстерності вчителя в умовах реформування освіти. *Педагогіка формування творчої особистості.* Запоріжжя : КПУ. 2020. Вип. 69. Т. 2. С. 57–61.
3. Донченко Л. М., Непша О. В., Зав'ялова Т. В., Іванова В. М. Особливості формування професійно важливих компетенцій майбутніх учителів географії у процесі практичної підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020, № 69, Т. 2. С.112–117.
4. Донченко Л. М. Іванова В. М., Непша О. В., Сапун Т. О. Роль і місце виробничої практики в професійному становленні майбутніх учителів географії. *Інноваційна педагогіка.* 2019. Вип. 11. Т. 1. С. 126–130.
5. Лисичарова Г.О., Ламекіна Г.О. Посібник до організації та проведення педагогічної практики студентів-географів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ ім. Олеся Гончара, 2012. 54 с.
6. Маковецька Л. О. Методичні рекомендації для проходження виробничої практики студентами спеціальності «Географія». Луцьк, 2015. 39 с.
7. Прокопів Л. Особливості формування професійної компетентності майбутніх учителів НУШ у процесі педагогічної практики. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 6. С. 82–88.
8. Прохорова Л. А., Непша О. В., Зав'ялова Т. В. Розвиток професійних умінь майбутніх учителів географії в процесі проходження виробничої (педагогічної) практики. *Інноваційна педагогіка.* 2019. Вип. 9. Т. 2. С. 113–117.
9. Яворська В. В., Адобовська М. В., Чубрей О. С. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів географії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. *Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання.* 2019. Вип. 31. С. 184–191.

REFERENCES

1. Adobovska, M. V., Tryhub, V. I. (2019). *Rol pedahohichnoi praktyky u formuvanni profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia heohrafii.* [The role of pedagogical practice in the formation of professional competence of the future teacher of geography]. Cherkasy.
2. Vorovka, M. I., Protsenko, A. A. (2020). *Pedahohichna praktyka yak zasib formuvannia profesiinoi maisternosti vchytelia v umovakh reformuvannia osvity.* [Pedagogical practice as a means of forming a teacher's professional skills in the conditions of education reform]. Zaporizhzhia.
3. Donchenko, L. M., Nepsha, O. V., Zavialova, T. V., Ivanova, V. M. (2020), *Osoblyvosti formuvannia profesiino vazhlyvykh kompetentsii maibutnikh uchyteliv heohrafii u protsesi praktychnoi pidhotovky.* [Peculiarities of formation of professionally important competencies of future geography teachers in the process of practical training].
4. Donchenko ,L. M., Ivanova, V. M., Nepsha, O. V., Sapun, T. O. (2019). *Rol i mistse vyrobnychoi praktyky v profesiinomu stanovlenni maibutnikh uchyteliv heohrafii.* [The role and place of industrial practice in the professional development of future geography teachers].
5. Lysycharova, H. O., Lamekina, H. O. (2012). *Posibnyk do orhanizatsii ta provedennia pedahohichnoi praktyky studentiv-heohrafiv.* [Guide to organizing and conducting pedagogical practice of geographer students]. Dnipropetrovsk.
6. Makovetska, L. O. (2015). *Metodychni rekomendatsii dlia prokhodzhennia vyrobnychoi praktyky studentamy spetsialnosti «Heohrafiia».* [Methodical recommendations for practical training by students majoring in «Geography»]. Lutsk.
7. Prokopiv, L. (2022). *Osoblyvosti formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv NUSh u protsesi pedahohichnoi praktyky.* [Peculiarities of formation of professional competence of future teachers of NUS in the process of pedagogical practice]. *Kyiv.*
8. Prokhorova, L. A., Nepsha, O. V., Zavialova, T. V. (2019). *Rozvytok profesiinykh umin maibutnikh uchyteliv heohrafii v protsesi prokhodzhennia vyrobnychoi (pedahohichnoi) praktyky.* [Development of professional skills of future geography teachers in the course of industrial (pedagogical) practice]. Kyiv.
9. Yavorska, V. V., Adobovska, M. V., Chubrei, O. S. (2019). *Strukturno-funktsionalna model pidhotovky maibutnikh vchyteliv heohrafii.* [Structural and functional model of training future geography teachers]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БРАСЛАВСЬКА Оксана Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії, геодезії та землеустрою, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів.

СОВГІРА Світлана Василівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри хімії та екології, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BRASLAVSKA Oksana Volodymyrivna – Doctor Pedagogical Sciences, professor, head of the department of geography, geodesy and land management Pavlo Tychyna Uman state pedagogical university.

Circle of scientific interests: professional training of future teachers.

SOVHIRA Svitlana Vasylivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Chemistry and Ecology, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of future teachers.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2024 р.